

ЗНАЧЕННЯ КАРТОГРАФІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я КІНЦЯ XVIII – XIX ст.

В статті на підставі аналізу картографічних матеріалів кінця XVIII – початку XIX ст., представлених мапами, атласами, описами, відтворено процес залюднення та господарського освоєння території Північного Приазов'я.

Більш глибоке вивчення історії України, вимагає не лише уважного всебічного вивчення відомих традиційних джерел, але й використання нових, маловживаних. До їх числа можна віднести матеріали картографії – мапи, атласи, описи та інші графічні документи як прикладного, так і наукового призначення. На важливість використання цього виду джерел звернув увагу ще Д.І.Яворницький¹, однак дослідники використовували їх порівняно мало. Це обумовлювалося не лише станом їх зберігання, але й обмеженістю доступу до них. Використання картографічних матеріалів як одного з важливих видів джерел має місце в дослідженнях В.Кабузана², В.Тимофієнка³, В.Пірка⁴, А.Бойка⁵. Значенню картографічних матеріалів у з'ясуванні питань розселення греків, аналізу їх соціально-економічного розвитку і духовного життя присвячено дослідження М.Дмитрієнко та О.Маркової⁶.

Картографічні матеріали дозволяють відтворити процес освоєння території Північного Приазов'я і заснування на цій території населених пунктів. Основна їх частина зберігається в фондах Російського державного архіву давніх актів, Російського державного військово-історичного архіву та Російського державного історичного архіву.

Створенню різноманітних картографічних матеріалів, що

можуть бути нині використані для вивчення історії Північного Приазов'я, сприяла робота в галузі картографії, яка велася в Петербурзькій академії наук та в Правлячому Сенаті і завершилася створенням «Атласа Российской империи»⁷, а також чисельні війни між Росією та Туреччиною протягом XVIII ст. Ці фактори сприяли появі не лише рукописних, але й друківаних мап, планів оборонних споруд, міст та ін. Поширення картографічних матеріалів у зазначений період пояснюється і тим, що в 80-ті рр. XVIII ст. посилилася робота щодо обстеження, межування і картографування земель Новоросії. Це було пов'язане із адміністративними реформами та роздачею земель іноземним поселенцям. У зв'язку з цим місцева адміністрація прагнула з'ясувати, який земельний фонд вона має в своєму розпорядженні.

Найбільш численні та різноманітні картографічні матеріали стосовно Північного Приазов'я припадають на останню чверть XVIII ст. Після Кючук-Кайнарджійського миру територія Новоросії значно збільшилася, що призвело до перебудови внутрішніх і зовнішніх кордонів Російської імперії. Згідно з імператорським указом від 14 лютого 1775 р. з частини колишньої Новоросійської губернії, земель Війська Донського, а також земель, що прилягали до Чорного моря, створювалася Азовська губернія⁸. Вона поділялася на дві провінції: Бахмутську й Азовську. До складу Бахмутської провінції ввійшли Бахмутський повіт і Слов'яно-Сербія, до Азовської – Азов, Таганрог, Нова Дніпровська лінія, міста Керч, Енікале в Криму, м. Кінбурн з землею між Дніпром і Бугом і Земля Війська Донського⁹. Укріплення стратегічних позицій Росії у Північному Причорномор'ї у 1774 р. зробило зайвим існування Запорізької Січі і 5 серпня 1775 р. Січ була ліквідована¹⁰.

Азовська губернія розташовувалася в межиріччі Дніпра й Сіверського Дінця. На півночі її межу становила Українська лінія, на заході – р. Дніпро, на півдні – Дніпровська лінія, Азовське море. До неї входили міста Керч і Єнікале та землі Війська Донського. На початку 1777 р. вона складалася з

Катерининської, Натальїнської, Бахмутської та Павливської провінцій. Центром губернії спочатку була Белівська фортеця на Українській лінії, а з 1782 р. – Катеринослав (нині – Новомосковськ)¹¹.

Новоросійська губернія займала територію на правобережжі Дніпра та міжріччі Орелі й Псла. Спочатку вона поділялася на Кременчуцький повіт, Полтавську, Єлизаветградську, Слов'янську та Херсонську провінції, але вже у 1779 р., як свідчить «Атлас Новороссийской губернии, составленной из 12 уездов», вона поділялася на 12 повітів.

Імператорським указом Новоросійському наміснику Г.Потьомкіну від 30 березня 1783 р. на підставі Азовської та Новоросійської губернії створювалося Катеринославське намісництво, його генерал-губернатором було призначено Г.Потьомкіна. До його складу передбачалося включити 12 повітів, у тому числі й Маріупольський¹². Уточнення необхідних деталей наказувалося зробити Потьомкіну.

Остаточна структура намісництва визначалася у 1784 р. З цього часу воно складалося з 15 повітів: Катеринославського, Олександрівського, Олексопольського, Бахмутського, Донецького, Єлісаветградського, Костянтиноградського, Кременчуцького, Маріупольського, Новомосковського, Ольвіопольського, Павлоградського, Полтавського, Слав'янського та Херсонського¹³.

Наприкінці XVIII – початку XIX ст. відбувалися ще деякі адміністративні зміни. У 1791 р. Катеринославське намісництво було перейменоване в Катеринославську губернію¹⁴, яка, в свою чергу, 12 грудня 1796 р. була перейменована в Новоросійську¹⁵. 31 грудня 1796 р. Новоросійська губернія була поділена на 12 повітів: Катеринославський, Бахмутський, Єлісаветградський, Маріупольський, Новоспасівський, Ольвіопольський, Павлоградський, Перекопський, Ростовський, Сімферопольський, Тираспольський, Херсонський¹⁶.

Однак адміністративно-територіальне реформування краю на цьому не закінчилось. 8 жовтня 1802 р. Новоросійська губернія була поділена на три: Миколаївську, Катеринославську

і Таврійську. Маріупольський повіт поділили між Катеринославською і Таврійською губерніями. Незначна його частина на межі з Таврійською областю відійшла до Таврійської губернії, більша, з повітовим містом Маріуполем, – до Катеринославської¹⁷.

Імператорським указом від 31 жовтня 1807 р. м. Маріуполь з грецькими селами склали Маріупольський грецький округ, котрий підпорядковувався Таганрозькому градоначальству¹⁸. Крім Маріуполя у склад градоначальства входили м. Нахичевань і Ростов.

Всі ці територіально-адміністративні зміни у Російській імперії, які проводилися на підставі законодавчих актів можна прослідкувати, використовуючи чисельні мапи кінця XVIII ст. Серед найбільш важливих з них є дві мапи 1778 р.: «Генеральная карта Новороссийской и Азовской губернии с показанием разделения оных на уезды» і «Карта, представляющая Азовскую и Новороссийскую губернии, с показанием смежных к оным земель»¹⁹. На них крім Азовської і Новоросійської губерній, нанесені материкова частина Кримського ханства і чітко виділені межі повітів. Поселення подані червоним кольором, територія Азовської губернії зазначена жовтим, а Новоросійської – зеленим. Крім уже відмічених на більш ранніх мапах оборонних споруд, на ній позначені найбільш відомі поселення цих губерній.

Найбільш важливим документом, який визначив кордони відведеної в Маріупольському повіті землі грекам, є «Карта, представляющая часть Азовской губернии Мариупольского уезда, земли, которые определяются вышедшим из Крыма грекам. Октября 1779 г.»²⁰. В науковій літературі вона більш відома як Конфірмована карта.

Дозволяє скласти картину стану населених пунктів Північного Приазов'я «Генеральная карта, представляющая Азовскую губернию с показанием казенных и помещичьих дач. Июнь 1781 г.»²¹. На ній відмічено кількість придатної і непридатної землі. Дуже важливим є перелік населених пунктів із зазначенням чисельності і складу населення, яке мешкало на цій тери-

торії. За її даними у 1781 р. в Маріупольському повіті існував 21 населений пункт.

Згідно з «Генеральной картой Азовской губернии с ее уездами, сочиненной И. Исландьевым 1782 г.»²² названа губернія складалася з Азовського, Бахмутського, Торського, Натальїнського, Царичанського, Катерининського, Марієнпольського, Олександрівського та Павлоградського повітів.

Велику наукову цінність серед картографічних матеріалів являє собою «Геометрическая карта Екатеринославского наместничества с описанием провинций и прочих земель, оное составивших ... апреля 1787 г.»²³. На ній зображені межі Новоросії 70-80-х рр. XVIII ст. Вона дозволяє відстежити хід адміністративної реформи 1775-1785 рр. в Новоросії.

Адміністративна мапа Катеринославської губернії 1809 р.²⁴ містить свідчення про всі населені пункти губернії цього періоду. До неї додається «Алфавитный список поселений Екатеринославской губернии»²⁵, який був покладений в основу мапи. В ньому представлені такі дані: назва і тип поселень за повітами, відстань населених пунктів від повітових міст, кількість хатин в кожному населеному пункті.

Значне місце серед джерел XVIII – XIX ст. посідають економічно-географічні та статистичні описи, що склалися не тільки з фіскальних, політичних і науково-пізнавальних мотивів. Найбільший інтерес серед них складають топографічні описи Азовської губернії і Катеринославського намісництва, в яких крім повідомлень про особливості місцевості, чисельність і соціальний склад населення, стан господарства, наявні і короткі історичні довідки про міста та повіти. Їх доповнюють матеріали межкування земель і створені на їх підставі описи до атласів Азовської, а пізніше Новоросійської і Катеринославської губерній. Основна частина цих джерел міститься у фонді «ВУА» РДВІА, який був створений у Петербурзі у 1797 р. за наказом імператора Павла I як «Власне його імператорської величності депо карт»²⁶. Поява депо карт була зумовлена перш за все військовими потребами держави для успішного ведення бойових дій. Існуючі до цього часу картографічні мате-

ріали в більшій мірі являли собою межові плани. В основу складання таких планів були покладені кордони володінь та угідь. Для військових дій такі відомості не мали значення. Необхідні були відомості про нерівності поверхні, прохідність хребтів, річок та урвищ. Саме тому, після того як були зібрані всі існуючі до того часу плати та атласи, «депо карт» розпочало складання саме топографічних карт і описів. У 1812 р. «Депо карт» було передано Військово-топографічному депо Військового міністерства. За своїм призначенням нова установа повинна була виконувати функцію головного збирача карт окремих регіонів Російської держави. Як наслідок, було систематизовано величезну кількість картографічного матеріалу, який належав російським імператорам.

Сьогодні відомо п'ять атласів Південної України останньої чверті XVIII століття. Всі вони були складені за зразком атласу Калузького намісництва, який було створено за апробованим Правлячим Сенатом формуляром²⁷. Межові канцелярії також виробили певні правила для складання генеральних планів та атласів. Для економічного опису місцевості вимагалось вказувати для міст: наявність водних ресурсів, відомості про церковні та адміністративні споруди, богодільні, учбові заклади, аптеки, шпиталі, трактири, лавки. Стосовно останніх необхідно було зазначити торговельний асортимент. Додавалися відомості про фабрики та заводи, їхніх робітників, про ярмарки, купецькі та обивательські промисли. Атласи мають мапи повітів, плани міст, а також додатки до них, описи дач, що подають коротку характеристику кожного поселення на час їх створення. Ці картографічні матеріали разом із супровідними описами дають найбільш повну інформацію не лише про населені пункти, але й наявні оборонні споруди на цій території. Укладення описів стало логічним продовженням упорядкування атласів. Описи склались насамперед для потреб військових відомств. Військова комісія та Адміралтейство на їх підставі робили розрахунки про зимове розквартирування військ, забезпечення фуражем та провіантом військових команд і флотських екіпажів.

У квітні 1784 р. було складено перший Атлас Катеринославського намісництва, який налічував загальну карту всього намісництва та 15 окремих карт. Він допомагає з'ясувати кількість населених пунктів Північного Приазов'я. Атлас свідчить, що в 1784 р. було засновано ще два населених пункти: селище митрополита Ігнатія, яке в подальшому буде називатися Гозадинівкою і селище першого голови маріупольського грецького суду Михайла Хаджинова – в подальшому Хаджиновки. Згідно з ним в Маріупольському повіті у цьому році існувало м. Маріуполь і 20 грецьких населених пунктів. У 1784 р. в Маріупольському повіті проживало 21410 осіб чоловічої статі і 17494 особи жіночої статі²⁸.

Цього ж року було складено за прикладом Атласу 1784 р. новий Атлас Катеринославського намісництва²⁹. На відміну від попереднього він був не адміністративним, а межовим. По кожному повіту, у тому числі і Маріупольському, вказувалася загальна кількість придатної і непридатної землі, кому вона належала, а також кількість ревільських душ чоловічої та жіночої статі. Однак, слід зазначити, що даний Атлас містить відомості 1785 р. Тоді ж було складено опис Катеринославської губернії, в якому приводяться дані по історії губернії, її межах, клімату, розвитку промисловості та сільського господарства.

Атлас 1787 р. і його опис дозволяють проаналізувати зміни в чисельності грецького населення, його складі і розміщенні. Першим на інформаційні можливості Атласу 1787 р. звернув увагу В. Григорович³⁰. Його послідовницею була Н. Полонська-Василенко.

Новий Атлас Катеринославського намісництва було складено у 1793 р.³¹ на підставі Економічних приміток до генерального межування. До нього додавався чотирьохтомний опис. В описі 1793 р., крім відомостей, які містилися у Атласах 1784 і 1787 рр., повідомлялося про кількість дворів в кожному населеному пункті, подавався детальний аналіз земельного фонду. Крім цього, в ньому містилися економічні примітки стосовно якості ґрунту, зайняття населення, кількість млинів та інших промислових підприємств.

Велике значення має Атлас Катеринославського намісництва 1795 р. Він отримав назву «Атлас Катеринославського намісництва, що складається з 14 повітів, які залишилися після відкриття Вознесенського, двадцяти та двох, що були приєднані від Київського намісництва»³². Атлас складався з двох частин: атласу, куди входили плани міст і повітів та камерального опису до атласу. У свою чергу опис до атласу мав два відділення. До першого увійшли відомості та економічні примітки по Катеринославському, Олександрійському, Новомосковському, Олексопольському, Градизькому, Хорольському та Миргородському повітах. Свідчення про Полтавський, Константиноградський, Слав'янський, Бахмутський, Донецький, Павлоградський та Маріупольський повіти містилися у другому відділенні.

В описах наведені дані про кількість дворів у Маріупольському повіті, кількісний склад населення чоловічої та жіночої статі, а також кількість земельних наділів придатної та непридатної землі. Вони свідчать про появу нових населених пунктів і містить відомості відносно громадського та церковного життя греків Приазов'я і соціально-економічний склад населення³³.

Інтерес дослідників привертає також Атлас Новоросійської губернії 1799 р.³⁴ і двотомне описання до нього. Атлас складається з генеральної карти всієї губернії і 12 карт окремих повітів і камерального опису до Атласу Новоросійської губернії 1799 р.³⁵. Як і Атлас, опис має дві частини. До першої частини увійшли м. Новоросійськ та його повіт, м. Новомосковськ з повітом, м. Єлисаветград та його повіт, м. Ольвіополь та його повіт, м. Тирасполь та його повіт, м. Херсон та його повіт. До другої – м. Перекоп з повітом, м. Акмечеть з повітом, Маріупольський повіт, м. Павлоград з повітом, м. Бахмут з повітом, фортеця Святого Дмитра Ростовського з повітом. Наприкінці кожної частини, згідно з формуляром було вміщено алфавітний покажчик населених пунктів. містить відомості аналогічні описам попередніх років. Згідно з цим документом в 1799 р. в Маріупольському повіті нараховувалося 30 440 осіб чоловічої

статі і 22 523 особи жіночої статі. Із 2 218 416 дес. землі, площа придатної землі складала 263 833 дес.³⁶

У 80-х рр. XVIII ст. було складено «Описание границ Азовской губернии» і «Описание городов Азовской губернии»³⁷. Вони були знайдені М. Мурзакевичем і опубліковані в 1852 р. у «Записках Одеського товариства історії та старожитностей та передруковані Я. Новицьким у «Літописі Катеринославської ученої архівної комісії». Рукопис зберігається у фонді А.Скальковича в Держархіві Одеської області³⁸, а копія XVIII ст. – Інституті рукопису ЦНБУ НАН України³⁹. Досліджуючи проблему обставин упорядкування опису, М. Мурзакевич висловив припущення, що вищеназваний документ було складено в 1779 р. у губернській канцелярії. З цим висновком погодився і Я. Новицький. Базуючись на глибокому аналізі змісту документу, в статті «Описи Азовської губернії XVIII ст.» В. Пірко переконливо доказав безпідставність висновків М. Мурзакевича щодо датування опису 1779 р. Так, В. Пірко підкреслив, що наявність відомостей про заснування м. Маріуполя, Павлограда, Нахичеваня в 1780 р. та зміцнення торгівельних зв'язків міст Азовської губернії з містами Харківського намісництва (урочисто відкритого в 1780 р.), спростовує вищеназвану тезу. Дослідник відзначив, що враховуючи опис кордонів губернії, де говориться, що село Борове, згідно з указом імператриці «минулого 1780 р.» було передано з Азовської губернії до Харківського намісництва, та повідомлення про соляні промисли в Бахмуті як про діючі (в грудні 1782 р. вони були закриті) дає підстави стверджувати, що опис був упорядкований не раніше 1781 р.⁴⁰

Опис насичений конкретними соціально-економічними відомостями. Особливий інтерес становлять дані про сільське господарство, ремесло, торгівлю, кількість населення. Згідно з ним у 1781 р. в м. Маріуполі мешкало 144 купці, 13 міщан, 1149 цехових⁴¹.

Цікавими є відомості про розвиток рибальства. В Описі вказується, що користуючись правом безмитного заняття цим промислом, наданим їм Жалуваною грамотою від 21 травня 1779 р.,

маріупольські купці й міщани, а також поселяни-греки створювали на узбережжі Азовського моря (поблизу міста і на косах) рибні заводи: « на морских косах прежде бывали великие рыбные ловли»⁴². Внаслідок того, що серед грецьких поселенців рибалок майже не було, «лов производился одними малороссиянами»⁴³.

Таким чином, картографічні матеріали і описи – це єдиний комплекс документів, який зберігає велику кількість свідчень з історичної географії Північного Приазов'я, даних для вивчення сільського господарства, промисловості. В них представлені плани міст, відмічено розташування промислових підприємств. До атласів зроблено описи, які також мають велике значення. В описах подаються відомості про місто Маріуполь, його будівлі, вони характеризують розвиток ремесла, торгівлі, називають кількість ремісників, купців по гільдіях. При характеристиці сіл вказується кому вони належали, скільки в них разом дворів, яка була кількість землі, а також описуються споруди села.

В описах повітових міст містяться відомості про час їх заснування, населення, його заняття, особливості адміністративного управління, дається характеристика окремих господарств. Кожний опис супроводжує кольоровий план повіту, на якому позначені поселення. Наводяться дані про орну землю, сінокози, ліси, ріки, млини, шляхи сполучення. В описах повітів представляють інтерес відомості про хліборобство і промисли.

Отже, як впливає з усього сказаного, значення карт, як джерела до вивчення адміністративно-територіального поділу певних територій, а в даному випадку – Північного Приазов'я, є незаперечним. Звичайно, карти, як і текстові джерела, дають перелік певних адміністративно-територіальних одиниць, на які у той час була поділена означена територія. Водночас вони відображають кордони, певну конфігурацію цих одиниць, їхнє розташування, розміри. На них завжди нанесені населені пункти, що дозволяє визначити їхню належність до певної адміністративно-територіальної одиниці, а позначення міст, містечок, міст-фортець, сіл різними значками дає змогу визначити тип того чи іншого поселення.

На окремих картах знаходимо ще й додатковий матеріал: про кількість населених пунктів у регіоні та у кожній адміністративно-територіальній одиниці, кількість населення у краї загалом та в окремих типах поселень.

Короткий огляд найбільш важливих картографічних матеріалів кінця XVIII – початку XIX ст., що стосуються Північного Приазов'я, дає всі підстави стверджувати, що ця територія досить добре представлена таким видом історичних джерел, як картографічні матеріали, котрі в комплексі з іншими видами джерел дають можливість більш глибоко вивчити недостатньо досліджені питання залюднення та господарства зазначеної території, політику російського уряду стосовно цього регіону, а також простежити досконало всі зміни в його адміністративному поділі.

1. Эварницкий Д.И. Карты Украины и Запорожья и планы р. Днепра // Труды XIII археологического съезда в Екатеринославе. – М., 1908. – С. 51-60.

2. Кабузан В.М. Заселение Новороссии (Екатеринославской и Херсонской губерний) в XVIII – первой половине XIX века (1719-1858 гг.)– М.: Наука, 1976.– 307 с.

3. Тимофеенко В.И. Города Северного Причерноморья во второй половине XVIII в.– К.: Наук. думка, 1984. – 219 с.

4. Пірко В.О. Матеріали картографії як джерело до історії Півдня України XVIII ст. // Український археографічний щорічник. – Вип. 5/6. – Київ, 2001. – С. 25-39.

5. Бойко А.В. Топографічні описи Південної України початку XIX століття // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII – XIX століття. – Вип. 2. – Запоріжжя: РА «Тандем-У», 1996. – С. 28-30.

6. Дмитрієнко М.Ф., Маркова О.Є. Греки в Україні: значення картографічного методу досліджень для з'ясування питань їх розселення, соціально-економічного стану та духовного життя // Україна-Греція: історія та сучасність. – Київ, 1993. – С.46-50.

7. Пірко В.О. Матеріали картографії як джерело до історії Півдня

України XVIII ст. // Український археографічний щорічник. – Вип. 5/6. – Київ, 2001. – С. 26.

8. ПСЗ – 1. – Т.20, № 14252. – С.55-56.

9. Російський державний архів давніх актів. – Ф.16, оп.1.– Спр.588, ч.1.– А.2-2 зв.

10. ПСЗ – 1. – Т.20, № 14354. – С.190-193.

11. Пірко В.О. Матеріали картографії як джерело до історії Півдня України XVIII ст. // Український археографічний щорічник. – Вип. 5/6. – Київ, 2001. – С. 28.

12. ПСЗ – 1. – Т.21, № 15696. – С.889.

13. ПСЗ – 1. – Т.22, № 15910. – С.11.

14. Кабузан В.М. Заселение Новороссии (Екатеринославской и Херсонской губерний) в XVIII – первой половине XIX века (1719-1858 гг.). – С.61.

15. ПСЗ – 1. – Т.24, № 17634. – С.229-230.

16. ПСЗ – 1. – Т.24, № 17702. – С.242.

17. ПСЗ – 1. – Т.27, № 20449. – С.272-291.

18. ПСЗ – 1. – Т.29, № 22671. – С.1318.

19. РДВІА.– Ф.ВУА.– Спр.20125. – Карта, представляющая Азовскую и Новороссийскую губернии, с показанием смежных к ним земель 1778 г.; спр.20126. – Генеральная карта Новороссийской и Азовской губерний и пр.1778 г.

20. Маріупольський краєзнавчий музей. – Спр.3354; Російський державний історичний архів. – Ф. 1399, оп. 1. – Спр. 13 – Карта части Азовской губернии с обозначением земли, определенной вышедшим из Крыма грекам в Мариупольском уезде. Копия 1810 г.

21. РДВІА. – Ф.ВУА.– Спр.25793. – Генеральная карта, представляющая Азовскую губернию с показанием казенных и помещичьих дач. Июнь 1781 г.

22. РДАДА. Ф.192, оп.1.–Спр.1 – Генеральная карта Азовской губернии с ее уездами, сочиненная И. Исланьевым 1782 г.

23. РДВІА. – Ф.ВУА.– Спр.20141 – Геометрическая карта Екатеринославского наместничества с описанием провинций и прочих земель, оное составивших апреля 1787 г..

24. Там само. – Спр.20775. – Генеральная карта Екатеринославской губернии с показанием уездов, городов, посадов, местечек и пр. 1808 г.

25. Там само. – Спр.18733. – Описание Екатеринославской губернии с приложением мнения гражданского губернатора и описания квартир 1808 г.

26. Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття: аналіз джерел. – С.219.

27. Константинова В.М. Джерела з соціально-економічної історії міст Південної України останньої чверті XVIII – 1853 р.– Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – Запоріжжя, 2004. – С.77.

28. РДВІА. – Ф.ВУА.– Спр.18725. – Атлас Екатеринославского наместничества, составленный из одной губернской генеральной карты и 17 уездных с назначением каждого владения дач, к коим присоединены подробные изъяснения и купно 15 уездных, двух приписных и 1 портового города планы 1787 г.

29. РДВІА. – Ф.ВУА.– Спр.18724. – Атлас Екатеринославского наместничества 1784 г.

30. Григорович В. Записка о пособиях к изучению южно-русской земли, находящихся в военно-ученом архиве Главного штаба. – Одесса, 1876.

31. РДВІА. – Ф.ВУА.– Спр.18727. – Атлас Екатеринославского наместничества и пр. 1793 г.

32. Там само. – Спр. 20772 – Атлас Екатеринославского наместничества 1795 г.

33. Там само. – Спр.18728. – Описание атласа Екатеринославского наместничества 1795 г.

34. Там само. – Спр.20159. – Атлас Новороссийской губернии 1799 г.

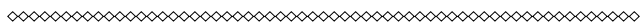
35. Там само. – Спр.18336. – Описание атласа Новороссийской губернии, составленного из 12 уездов и разделенного на 2 части 1799 г.

36. Там само. – А.51-64.

37. Описание границ Азовской губернии // *Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии*. – 1904. – С. 62-71; Описание городов и уездов Азовской губернии // *Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии*. – 1904. – С. 72-93.

38. Держархів Одеської області. – Ф.147, оп. 1. – Спр. 28.

39. ІР ЦНБУ НАН України. – Ф. V. – Спр. 704.

40. Пірко В.О. Описи Азовської губернії (кінець XVIII ст.) // Дніпропетровський історико-археографічний збірник. – Дніпропетровськ, 1997. – Вип..1. – С.190-199.

41. Описание городов Азовской губернии // Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. – 1904. – С. 72-93.

42. Там само. – С.79.

43. Там само.

Anna Gedyo

**THE FUNDAMENTAL IMPORTANCE
OF CARTOGRAPHIC DOCUMENTS IN STUDIES OF
HISTORY OF NORTH PRIAZOVYE
(THE END XVIII – THE BEGINNING XIX CENT.)**

At is analyzed the process of settling and the economic development of North Priazovye territories on the base of cartographic documents (maps, atlases, Descriptions) of the end XVIII – the beginning XIX cent.

